

บทที่ 3

ประเภทของกฎหมาย และความสำคัญของสังคม รัฐ และกฎหมาย

การศึกษาแนวคิดของกฎหมายต้องศึกษาถึงประเภทของกฎหมายด้วย เพื่อให้ได้ทราบถึงเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายแต่ละประเภท การแบ่งประเภทกฎหมายที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด ได้แก่ การแบ่งประเภทกฎหมายโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่ใต้กฎหมาย หรือผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายกับผู้บังคับใช้กฎหมาย เป็นเกณฑ์พิจารณา โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ กฎหมายเอกชน กฎหมายมหาชน และกฎหมายระหว่างประเทศ

3.1 กฎหมายเอกชน

กฎหมายเอกชน (Private Law) เป็นกฎหมายที่บัญญัติความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี ในฐานะที่มีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคกันและไม่กระทบกระเทือนต่อมหาชน เช่น นายคนกเช่าบ้านนายขจรและนายคนกไม่ยอมชำระค่าเช่าให้แก่ นายขจร เป็นเหตุให้นายขจรได้รับความเสียหาย ดังนี้ เป็นกฎหมายเอกชนประเภทกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายเอกชนนอกจากกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วยังมีกฎหมายประเภทอื่น ๆ ที่กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ระหว่างเอกชน เช่น กฎหมายแรงงาน และการประกันสังคม ซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง หรือกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจ เป็นต้น

3.1.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชน กล่าวคือ บัญญัติถึงสิทธิของบุคคล ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งตาย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี

โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แบ่งออกเป็น 6 บรรพ ดังนี้

บรรพ 1 กล่าวถึง บทบัญญัติทั่วไปของบุคคล นิติบุคคล บททั่วไปของทรัพย์สินและนิติกรรมสัญญา

บรรพ 2 กล่าวถึง หนี้ คือ ความผูกพันระหว่างบุคคลที่จะฟ้องร้องบังคับคดีกันในทางทรัพย์สิน

บรรพ 3 กล่าวถึง เอกเทศสัญญา คือ การทำสัญญาเฉพาะเรื่อง เช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้ จำนอง จำน่า เป็นต้น

บรรพ 4 กล่าวถึง ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สิน

บรรพ 5 กล่าวถึง ครอบครัว การหมั้น การสมรส สิทธิและหน้าที่ระหว่างสามี ภรรยา บิดา มารดากับบุตร เป็นต้น

บรรพ 6 กล่าวถึง มรดก คือ สิทธิและหน้าที่ของทายาทในการรับมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น

3.1.2 กฎหมายอื่น ๆ ที่กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของเอกชน

นอกจากประมวลผลแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายเอกชนอาจปรากฏรวมอยู่ในกฎหมายมหาชนอื่นๆ ในบางบทบาทบางมาตราที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเอกชน เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ซึ่งบัญญัติถึงการกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง หรือ พระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้ให้เช่าและผู้เช่าที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม ตลอดจนพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งบัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจ เป็นต้น

3.2 กฎหมายมหาชน

กฎหมายมหาชน (Public Law) หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนทั่วไป ในฐานะที่รัฐมีหน้าที่ในการปกครองดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย กล่าวคือ กฎหมายมหาชนเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐในการกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ หรือบัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิด ซึ่งหากผู้ใดได้กระทำการใดที่กำหนดห้ามมิให้กระทำ และผลของการกระทำนั้นจะเกิดเป็นผลกระทบกระเทือนต่อมหาชนโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การกระทำความผิดอาชญาฐานฆ่าคนตาย ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ความผิดดังกล่าวนี้ ผู้กระทำความผิดก่อให้เกิดความหวาดกลัวต่อประชาชนทั่วไป และทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคม กฎหมายที่บัญญัติห้ามการกระทำและลงโทษผู้กระทำความผิดเหล่านี้ ได้แก่ กฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายธรรมนูญศาลยุติธรรม เป็นต้น

3.2.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ หรือเป็นกฎหมายที่รัฐใช้เป็นหลักในการดำเนินการปกครองประเทศ ดังนั้น กฎหมายดังกล่าวจะเรียกชื่อว่าอะไรก็ตาม ถ้าเป็นกฎหมายที่รัฐใช้เป็นหลักในการดำเนินการปกครองประเทศ จะเรียกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น กฎหมายรัฐธรรมนูญของไทย เริ่มใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 กระทั่งปัจจุบันได้มีการยกเลิกและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาหลายครั้ง โดยรัฐธรรมนูญฉบับมีลักษณะสำคัญ คือ

1) การกำหนดสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ หมายความว่า กฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ หากขัดหรือแย้งย่อมเป็นโมฆะทั้งสิ้น

2) การบัญญัติถึงอำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตย ได้แก่ การบัญญัติถึงรูปแบบการปกครองและที่มาของอำนาจอธิปไตย เช่น รัฐที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญจะกล่าวถึง การแบ่งแยกอำนาจ (อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ) และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การใช้อำนาจอธิปไตยมีการแบ่งผู้ใช้อำนาจ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในคนเดียว โดยแต่ละอำนาจจะต้องมีอิสระต่อกันและสามารถตรวจสอบกันได้ เช่น อำนาจบริหารถ่วงดุลอำนาจนิติบัญญัติด้วยวิธีการยุบสภา อำนาจนิติบัญญัติมีอำนาจถ่วงดุลอำนาจบริหารด้วยวิธีการอภิปรายไม่ไว้วางใจ

อำนาจตุลาการก็ต้องมีอิสระในการพิจารณาและพิพากษาคดีเสมอ และมีอำนาจที่จะไม่บังคับใช้กฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารออกมาได้ ถ้าเห็นว่ากฎหมายเหล่านั้นไม่มีความเป็นธรรม เป็นต้น

3) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ด้วยเหตุที่ปัจจุบันแนวคิดที่นานาประเทศต่างยอมรับและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง คือแนวคิดที่ว่าด้วยความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ดังนั้น เพื่อมิให้กฎหมายอื่นใดมาลบล้างเปลี่ยนแปลงหรือล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนได้ หรือสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ฐานะกฎหมายสูงสุดจึงต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งจากการใช้อำนาจของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนอื่นด้วยตนเอง มิให้เกิดการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิตลอดจนเสรีภาพที่สำคัญของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นการเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์นั่นเอง ได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน เช่น สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย และอนามัย เสรีภาพในการพูด การเขียนหรือการแสดงความคิดเห็นหรือสิทธิในการเดินทางหรือเลือกที่อยู่อาศัย เป็นต้น

4) การกำหนดที่มาหรือวิธีการตรากฎหมายอื่น ๆ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจแก่หน่วยงานหรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อกำหนดรายละเอียดหรือวิธีการดำเนินการของรัฐตลอดจนการใช้สิทธิ และหน้าที่ของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น อำนาจในการตราพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด และพระราชกฤษฎีกา เป็นต้น รวมถึงการบัญญัติวิธีการแก้ไขและเพิ่มเติมกฎหมายอีกด้วย

3.2.2 กฎหมายปกครอง

กฎหมายปกครอง (Administer Law) เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักในการปกครองหรือการจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินโดยเนื้อหาของกฎหมายปกรองนั้นจะกล่าวถึง การจัดตั้งอำนาจหน้าที่ และการใช้อำนาจขององค์กรฝ่ายปกครอง ตลอดจนการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้แบ่งการปกครองหรือการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การปกครองส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม

ส่วนที่ 2 การปกครองส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด อำเภอ

ส่วนที่ 3 การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

นอกจากกฎหมายปกครองจะหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรของรัฐต่าง ๆ ตามนัยข้างต้นแล้ว กฎหมายปกครองยังหมายความรวมถึงกฎหมายที่บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจปกครอง เช่น รัฐมนตรี อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ พนักงานตำรวจ ปลัดอำเภอ รวมทั้งกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนวิธีการปฏิบัติราชการทางปกครองและการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้

นอกจากนี้การกระทำต่าง ๆ ของฝ่ายปกครอง หรือเรียกว่า “การกระทำทางปกครอง” ยังต้องอยู่ภายใต้หลักการทั่วไปทางกฎหมาย ได้แก่ หลักการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย หลักการกระทำทางปกครองต้องมีกฎหมายให้อำนาจ และหลักการกระทำของฝ่ายปกครอง

จะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย ทั้งนี้ ภายใต้การตรวจสอบควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ ดังนั้น กฎหมายปกครองจึงมีเจตนารมณ์ในการบัญญัติ ดังนี้

1) เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ถืออำนาจรัฐใช้อำนาจดังกล่าวแสวงหาประโยชน์แก่ตนเองหรือแก่พวกพ้องของตน แต่เพื่อให้มีการใช้อำนาจรัฐตอบสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน หรือที่เรียกกันว่า “ประโยชน์ส่วนรวม” (General Interest) หรือ “ประโยชน์มหาชน” (Public Interest) อย่างแท้จริง

2) เพื่อให้การใช้อำนาจรัฐปกป้องรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) เพื่อป้องกันมิให้การใช้อำนาจรัฐจำกัดสิทธิและเสรีภาพด้านต่าง ๆ ของเอกชนเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การปกป้องรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชน

3.2.3 กฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา เป็นกฎหมายหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ ซึ่งกฎหมายอาญามีลักษณะสำคัญคือ “เป็นกฎหมายบัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดพร้อมทั้งกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นไว้ด้วย โดยโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาเท่านั้น” ประมวลกฎหมายอาญาของไทย แบ่งเป็น 3 ภาค คือ

ภาค ๑ ภาคทั่วไป บัญญัติถึงหลักทั่วไปของกฎหมายอาญา

ภาค ๒ ภาคความผิด บัญญัติถึงความผิดต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 12 ลักษณะ

ภาค ๓ ภาคลหุโทษ บัญญัติถึงความผิดที่เป็นลหุโทษ

สำหรับการลงโทษทางอาญามีเจตนารมณ์แห่งการลงโทษต่อผู้กระทำความผิด 4 ประการ กล่าวคือ

1) เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดไปกระทำผิดซ้ำอีก เช่น การลงโทษจำคุก ประหารชีวิต กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สินก็เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดไปก่อความผิดซ้ำอีก จะได้ทราบจำและเข็ดตถ์

2) เพื่อป้องปรามมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง คือ ทำให้เกิดความรู้สึกเกรงกลัวว่า ถ้าได้ไปกระทำผิดอย่างเดียวกันนั้นซ้ำอีก จะต้องถูกลงโทษในทำนองเดียวกัน

3) เพื่อปรับเปลี่ยนนิสัยให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดี โดยการลงโทษจึงเป็นการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีภายหลังจากนั้น ซึ่งมีบางแนวคิดเห็นว่าการลงโทษควรลงโทษขั้นแรงที่สุดเพียงจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น เพราะหมายถึงผู้กระทำผิดนั้น ๆ จะได้มีโอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดีกับเขาบ้าง ถ้าหากศาลลงโทษประหารชีวิตไปเลยไหนเขาจะได้มีโอกาสกลับตัวอีก ดังนั้น ในความเห็นนี้โทษขั้นประหารชีวิตเป็นโทษที่ไม่เหมาะสม ไม่ควรจะมีเพราะขัดหลักความมุ่งหมายของการลงโทษ อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังมีโทษประหารชีวิตอยู่เช่นเดียวกับประเทศไทย

4) เพื่อเป็นการทดแทนแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายและสังคม คือ ให้รัฐในฐานะเป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคม เป็นผู้ดำเนินการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและสังคม

3.3 กฎหมายระหว่างประเทศ (International Law)

กฎหมายระหว่างประเทศ คือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐหรือประเทศต่อประเทศ เป็นกฎหมายที่ไม่มีสภาพบังคับ เพราะแต่ละรัฐต่างก็มีอธิปไตยเป็นของตนเอง จึงไม่อาจบังคับกันได้ การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องของความสมัครใจยินยอมของประเทศต่าง ๆ ในการยึดถือปฏิบัติเสมือนเป็นคำสั่ง หรือควรปฏิบัติตามเท่านั้น

กฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎหมายที่เกิดจากข้อตกลงหรือสนธิสัญญาที่รัฐกระทำต่อกัน ดังนั้น หากรัฐใดผิดข้อตกลงรัฐคู่สัญญาก็ไม่อาจบังคับให้เป็นไปตามสัญญาได้เพียงแต่รัฐคู่สัญญาอาจหลีกเลี่ยงในการปฏิสัมพันธ์ครั้งต่อไป หรือการไม่คบค้าสมาคมด้วยของรัฐคู่สัญญาหรือรัฐอื่น ๆ หรือเรียกว่า “Boycott” ดังนั้น การตัดสินพิพากษาตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น คำพิพากษาของศาลโลก จึงไม่มีสภาพบังคับแต่อย่างใด

กฎหมายระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.3.1 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยข้อตกลงระหว่างรัฐกับรัฐ เกี่ยวกับอำนาจแห่งรัฐ อาณาเขต หรือดินแดนของรัฐ ตลอดจนข้อตกลงหรือสนธิสัญญาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของผู้แทนหรือระเบียบการทำสงครามระหว่างรัฐ เป็นต้น

3.3.2 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุคคลของรัฐหนึ่งที่มีต่อบุคคลของอีกรัฐหนึ่ง เช่น การทำนิติกรรมซื้อขาย การสมรส การรับบุตรบุญธรรม ตลอดจนการรับมรดก เป็นต้น เนื่องจากในกรณีที่บุคคลต่างสัญชาติกันทำนิติกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และเกิดมีข้อพิพาทในทางแพ่งขึ้นระหว่างกัน บุคคลเหล่านี้จะมีปัญหาว่าจะใช้กฎหมายของประเทศใดบังคับ เช่น นายคนคนไทยแต่งงานกับ นางสาว Ant ชาวมาเลเซีย ดังนี้ จะถือว่าการสมรสของทั้งสองคนนี้จะชอบด้วยกฎหมาย เพราะเงื่อนไขตามกฎหมายในการสมรสของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกัน กรณีดังกล่าวจึงต้องอาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 เป็นหลักในการพิจารณา เป็นต้น

3.3.3 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดบทบาทหน้าที่หรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบุคคลต่างสัญชาติซึ่งได้กระทำความผิดคดีอาญา เช่น การกำหนดอำนาจที่จะบังคับ และการปฏิบัติต่อบุคคลสัญชาติอื่นระหว่างว่าจะฟ้องร้อง หรือดำเนินคดีกันอย่างไร

ขอบเขตด้านดินแดน

โดยหลักสากล การบังคับใช้กฎหมายส่วนใหญ่ได้ถือตามหลักดินแดนหรืออาณาจักร เนื่องจากดินแดนหรืออาณาจักร เนื่องจากดินแดนเป็นปัจจัยในความเป็นอยู่หรือความคงอยู่ของรัฐ ฉะนั้นกฎหมายของรัฐใดย่อมใช้บังคับแก่บุคคลทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นเสมอ ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยหลักดังต่อไปนี้

หลักอำนาจอธิปไตย

ด้วยเหตุที่รัฐย่อมมีอำนาจอธิปไตยสูงสุดที่จะดำเนินการปกครองในรัฐของตนอย่างเด็ดขาดและโดยอิสระเสรีในอันที่จะนำมาซึ่งความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และความผาสุกแห่งสมาชิกในรัฐของตน รัฐนั้น ๆ จึงมีอำนาจเต็มที่จะออกกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและมีอำนาจที่จะลงโทษบุคคลทุกคน ไม่ว่าเชื้อชาติและสัญชาติใด ที่ได้กระทำความผิดในรัฐของตนอย่างเด็ดขาด

หลักสถานที่ซึ่งกระทำความผิดได้กระทำลง

กรณีมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ เยียวยาความเสียหายหรือแสดงความรับผิดชอบ และการลงโทษผู้กระทำความผิดต้องดำเนินการหรือดำเนินคดีที่ศาลใด มี 2 แนวคิด

แนวคิดแรก มีความเห็นว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ควรฟ้องร้องยังศาลที่กระทำความผิดได้กระทำลงหรือเกิดขึ้น กล่าวคือ กระทำความผิดที่ใดก็ฟ้องร้องยังศาลที่การกระทำความผิดที่ได้กระทำลงหรือความผิดได้เกิดขึ้นนั่นเอง เพราะเหตุว่าพยานหลักฐานไม่ว่าพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ย่อมมีปรากฏอยู่ครบถ้วนในสถานที่ที่เกิดเหตุขึ้น ซึ่งเป็นการง่ายที่ศาลจะพิจารณาและพิพากษาคดีโดยเที่ยงธรรม

แนวคิดที่สอง มีความเห็นว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ควรฟ้องร้องยังศาลที่บุคคลผู้กระทำความผิดอาศัยอยู่สะดวกในการมาศาล ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานในการสืบพยานและการพิพากษาคดี อย่างไรก็ตามหากจะมองในระดับสากลในฐานะรัฐต่อรัฐแล้ว ย่อมเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ศาลของรัฐใดน่าจะจะมีสิทธิได้พิจารณาพิพากษาคดีบุคคลสัญชาติของตนเอง ไม่ว่าจะกระทำความผิดในรัฐใด ทั้งนี้เพราะเราไม่แน่ใจเลยว่ากฎหมายของรัฐอื่นจะสามารถให้ความยุติธรรมแก่บุคคลของเราได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น หากกระทำความผิดในต่างประเทศ ก็ควรฟ้องร้องยังศาลที่ตนมีสัญชาติอยู่

ความเห็นที่สองนี้ ต่างก็มีเหตุผลน่าฟังทั้งสองความเห็น แต่ปัจจุบันการฟ้องคดีนิยมฟ้องต่อศาลที่การกระทำความผิดได้กระทำลงหรือศาลที่ความผิดได้เกิดขึ้น เพราะสอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยและความสะดวกในการค้นหาพยานหลักฐานด้วย

สำหรับประเทศไทยศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดี แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ได้แก่ คดีอาญา ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีคือ ศาลที่จำเลยมีที่อยู่ หรือถูกจับในท้องที่หนึ่งหรือเมื่อเจ้าพนักงานทำการสอบสวนในท้องที่หนึ่ง เว้นแต่การกระทำความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทยให้ฟ้องต่อศาลอาญา หรือหากมีการสอบสวนคดีที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักรในท้องที่ใดก็ให้ฟ้องต่อศาลที่เจ้าพนักงานทำการสอบสวนได้ ส่วนคดีแพ่ง ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดี คือศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มูลคดี

เกิดขึ้นในเขตศาล เว้นแต่คดีที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ สามารถฟ้องคดียังศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ได้

จากหลักการบังคับใช้กฎหมายภายใต้ขอบเขตด้านดินแดนดังกล่าว กฎหมายระหว่างประเทศได้กล่าวถึง “ดินแดน” ของรัฐว่าหมายความรวมถึงดินแดนที่เป็นราชอาณาจักรโดยแท้ และดินแดนที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักร ดังนี้

1) ดินแดนที่เป็นราชอาณาจักรโดยแท้

ดินแดนที่เป็นราชอาณาจักร ได้แก่ พื้นดิน (Land) พื้นน้ำในแผ่นดิน (internal water) เช่น แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง เป็นต้น รวมถึงทะเลอาณาเขต และทะเลอาณาเขต (12 ไมล์ทะเลออกไปจากแนวฝั่ง) และหมายความรวมถึงน่านฟ้า และได้พื้นดินที่อยู่เหนือขึ้นไป และได้ลงมาของแผ่นดินและพื้นน้ำดังกล่าวด้วย

2) ดินแดนที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักร

นอกจากดินแดนที่ถือเป็นราชอาณาจักรโดยแท้ข้างต้นนั้น กฎหมายระหว่างประเทศยังได้รับรองสิทธิของรัฐต่าง ๆ ที่มีอยู่ในดินแดนของประเทศอื่น โดยให้ถือเป็นดินแดนของรัฐนั้น ๆ ด้วย เช่น การกระทำความผิดบนเรือไทยหรืออากาศยานไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 4 ที่บัญญัติว่า “การกระทำความผิดในเรือไทย หรืออากาศยานไทยไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใดให้ถือว่าเป็นการกระทำความผิดในราชอาณาจักร” คำว่า “ไม่ว่าอยู่ ณ ที่ใด” ในที่นี้หมายถึง “ที่ใด ๆ ที่มีไชราชอาณาจักรของไทย”

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า “กฎหมายของรัฐโดยอ้อมใช้แก่บุคคลทุกคนที่กระทำความผิดในรัฐนั้น” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “บุคคลใดไม่ว่าเชื้อชาติใดสัญชาติใดกระทำความผิดในรัฐใด ศาลของรัฐนั้นย่อมมีอำนาจที่ดำเนินคดีและลงโทษได้เสมอ” อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลบางประเภทที่กฎหมายระหว่างประเทศได้ยกเว้นมิให้นำหลักดินแดนมาใช้บังคับและเป็นหลักสากลที่ยอมรับกันทั่วไป เช่น ประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ทูตหรือบุคคลซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศระบุมันไว้โดยตรง และหมายความรวมถึงบุคคลที่มีกฎหมายพิเศษให้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันไว้ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลเหล่านั้นนั่นเอง

ขอบเขตด้านบุคคล

นอกจากรัฐจะมีอำนาจเหนือดินแดนของตนตามหลักดินแดนที่กล่าวมาแล้วนั้นรัฐยังมีอำนาจเหนือตัวบุคคลสัญชาติรัฐ แม้บุคคลนั้นจะมีได้อยู่ในอาณาเขต หรือดินแดนของรัฐด้วย ดังนั้น ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายด้านบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

กรณีบุคคลอยู่อาศัยในราชอาณาจักร

ตามหลักทั่วไปแล้วเมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับ บุคคลทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนสัญชาติรัฐหรือบุคคลอื่น (คนต่างด้าว) ย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐนั้น กล่าวคือ มีสิทธิและหน้าที่เหมือนกันตามกฎหมาย เว้นแต่กฎหมายนั้นจะมีความมุ่งหมายที่จะใช้บังคับกับบุคคลเฉพาะคนสัญชาติรัฐของตนเท่านั้น เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง (สิทธิการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ

หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น) แต่กฎหมายบางฉบับก็มีผลใช้บังคับเฉพาะบุคคลต่างด้าวเท่านั้น เช่น พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยเงื่อนไขการทำงานของบุคคลธรรมดาที่เป็นคนต่างด้าว หรือพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การเข้าออกราชอาณาจักร เป็นต้น

กรณีบุคคลมิได้อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร

โดยปกติหลักกฎหมายที่ใช้ในดินแดนรัฐนั้น ๆ ย่อมต้องใช้บังคับได้กับบุคคลทุกคนที่อยู่ในดินแดนของรัฐนั้น แต่มีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลบางประเภท ได้แก่

- 1) ข้อยกเว้นตามกฎหมายภายในประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติว่า “ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้”
- 2) ข้อยกเว้นตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ หรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ตกลงยกเว้นให้บุคคลต่อไปนี้ไม่อยู่ใต้อำนาจของกฎหมาย เช่น ประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ (รวมทั้งราชบริพาร แต่ทั้งนี้ต้องเป็นการเข้าสู่ประเทศอย่างเป็นทางการ) ทูต สมาชิกในสถานทูต (รวมทั้งครอบครัว และบริวาร) ตลอดจนกองทัพอากาศต่างประเทศที่เข้ามายึดครองราชอาณาจักร

ขอบเขตด้านเวลา

กฎหมายของรัฐใดจะใช้บังคับเมื่อใดนั้น มีหลักว่า กฎหมายย่อมมีผลตั้งแต่วันที่ประกาศใช้ไปจนถึงวันที่กฎหมายถูกยกเลิก แต่วันที่ประกาศใช้จะถือปฏิบัติตามโดยถ้วนหน้ากัน กล่าวคือ ทุกคนต้องรับรู้กฎหมายด้วยและจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติด้วยเหตุที่รัฐจะต้องเคารพและคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนด้วย รัฐจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้การประกาศใช้กฎหมายเสมอ โดยปัญหาทางปฏิบัติ คือ การจะทำอย่างไรให้ประชาชนรับรู้กฎหมายได้อย่างทั่วถึง วิธีการแก้ไขปัญหานี้ในหลักสากลใช้วิธีประกาศการออกกฎหมายในหนังสือราชการ ซึ่งถือว่าเมื่อประกาศลงในหนังสือของราชการดังกล่าว นั้นแล้ว ย่อมถือว่าเป็นที่ทราบแก่บุคคลทั่วไป สำหรับประเทศไทยใช้วิธีการประกาศในหนังสือราชการที่เรียกว่า “ราชกิจจานุเบกษา” เพื่อให้กฎหมายไทยทุกฉบับจะมีผลบังคับใช้ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งโดยปกติวันที่กฎหมายจะมีผลใช้บังคับจะระบุไว้ในตัวกฎหมาย เช่น ระบุว่าให้กฎหมายมีผลใช้บังคับได้ตั้งแต่วันที่ **ประกาศในราชกิจจานุเบกษา** เว้นแต่ว่ากฎหมายฉบับใดต้องการให้มีผลผลิตไปจากวันดังกล่าวจะต้องระบุไว้เป็นพิเศษอย่างชัดเจนว่าจะให้มีการบังคับใช้ตั้งแต่เมื่อใด เช่น พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศ เป็นต้น

กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ตามปกติการประกาศใช้กฎหมาย มีผลถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เว้นแต่จะให้ผลผลิตไปจากวันดังกล่าว จะต้องระบุไว้ชัดเจน หมายความว่า ผลบังคับใช้กฎหมายจะต้องอยู่ในหลักที่ว่า **กฎหมายไม่สามารถย้อนหลังเพื่อเป็นโทษแก่บุคคลได้** กล่าวคือ **กฎหมายที่มีบทลงโทษย่อมมีผลในอนาคตนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเท่านั้น** กฎหมายจะไปบังคับใช้แก่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดก่อนหน้าวันบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ โดยหลักการนี้ใช้อย่างเคร่งครัดในทางกฎหมายอาญา

ดังนั้น ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมาย โดยหลักสากลกฎหมายของรัฐโดยอ้อมใช้บังคับแก่บุคคลทุกคนไม่ว่าสัญชาติใดที่ได้กระทำความผิดในแผ่นดินแดนแห่งรัฐนั้น ตามประเภทความผิดและกฎหมายของรัฐนั้น นับตั้งแต่กฎหมายแห่งรัฐนั้นประกาศใช้ไปจนกว่ากฎหมายนั้นจะถูกยกเลิก

กฎหมายตามแบบพิธี

กฎหมายตามแบบพิธี หมายถึง กฎหมายที่ออกมาโดยวิธีบัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงว่ากฎหมายนั้นเข้าลักษณะเป็นลักษณะเป็นกฎหมายตามเนื้อความหรือไม่ ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีซึ่งแม้ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติ แต่ก็ไม่มีลักษณะเป็นกฎหมายตามเนื้อความแต่ประการใด เพราะไม่ใช่กฎบังคับที่กำหนดความประพฤติของบุคคลซึ่งผู้ใดฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ เช่น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 166 กำหนดให้งบประมาณแผ่นดินประจำปีต้องตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ ก็เพื่อจะให้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาอย่างเดียวกับบทบัญญัติอื่น ๆ เท่านั้น นอกจากนี้กรณีที่สำคัญ ๆ รัฐสภาก็ได้ถวายนำและยินยอมให้พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติซึ่งเป็นเรื่องฝ่ายบริหารโดยแท้ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พุทธศักราช 2525 พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เป็นต้น พระราชบัญญัติทั้งสองนี้ก็เป็น กฎหมายแบบพิธี แต่หากได้เป็นกฎหมายตามเนื้อความไม่ เพราะไม่ใช่เป็นข้อบังคับที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งผู้ใดฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษแต่ประการใด

กฎหมายตามแบบพิธีมีดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
2. พระราชกำหนด
3. พระราชกฤษฎีกา
4. กฎกระทรวง
5. ข้อบัญญัติท้องถิ่น

1. พระราชบัญญัติและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

1.1 พระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติ คือ กฎหมายซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา การบัญญัติพระราชบัญญัติมีสาระที่ควรพิจารณาต่อไปนี้

ก. ผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติ ได้แก่ คณะรัฐมนตรี (เพราะเป็นผู้ที่รู้ว่าต้องการพระราชบัญญัติที่มีข้อความใดสำหรับการบริหารราชการ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดองค์กรและกฎหมายที่ประธานศาลและประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการ หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายแต่ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยว

ด้วยการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศาล หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญหรือผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนจะเสนอได้ก็เมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

ข. ผู้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร โดยที่ประเทศไทยใช้ระบบสองสภา เมื่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติและลงมติให้ใช้ได้แล้ว สภาผู้แทนราษฎรต้องเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อไปยังวุฒิสภา และเมื่อวุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแล้วก็ให้ดำเนินการ ดังนี้

ซึ่งถ้าวุฒิสภาเห็นชอบด้วยก็ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย (ดูข้อ ค. เรื่องผู้ตราพระราชบัญญัติ) (2) ถ้าวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยก็ให้ยับยั้งไว้ก่อน (3) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติมก็ให้แต่ละสภاتั้งกรรมาธิการร่วมกัน มีจำนวนเท่า ๆ กัน ตามจำนวนที่สภาผู้แทนราษฎรได้กำหนด ถ้าสภาทั้งสองเห็นชอบด้วยร่างคณะกรรมการร่วมกันพิจารณาให้นำร่างพระราชบัญญัติขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย แต่ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วยก็ให้ยับยั้งไว้ก่อน

ร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้ก่อน ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สภาผู้แทนราษฎรสามารถยืนยันได้ทันที ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติอื่น สภาผู้แทนราษฎรจะยืนยันได้เมื่อพ้นเวลา 180 วัน นับตั้งแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร การยืนยันต้องมีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

ค. ผู้ตราพระราชบัญญัติ ได้แก่ พระมหากษัตริย์

ง. การใช้บังคับเป็นกฎหมาย พระราชบัญญัติจะใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ต่อเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

อนึ่งมีข้อสังเกตเกี่ยวกับพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้

1) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น ถ้าสภาไม่เห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติแล้ว ร่างพระราชบัญญัติเป็นอันตกไป แต่ถ้ารัฐสภาเห็นชอบด้วยนายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย

2) เมื่อร่างพระราชบัญญัติใดได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว และก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย (ดูข้อ ค.) หากสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือนายกรัฐมนตรีเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติให้ดำเนินการส่งความเห็นเช่นว่านี้ไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัยในระหว่างนั้น นายกรัฐมนตรีจะต้องระงับการดำเนินการ เพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติไว้ก่อน และถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

3) ในการที่พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชบัญญัตินั้น ถ้าหากพระมหากษัตริย์ทรงเห็นชอบด้วย ก็จะทรงลงพระปรมาภิไธย แต่ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย และพระราชทานคืนมายังรัฐสภาเพื่อหรือมิได้พระราชทานคืนมาภายใน 90 วัน รัฐสภาต้องพิจารณาพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภานั้น

นายกรัฐมนตรีจะต้องนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายใน 30 วัน นายกรัฐมนตรีก็นำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงนามปรมาภิไธยแล้ว

4) ถ้าพระราชบัญญัติที่ประกาศใช้ไปแล้วมีข้อความหรือขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ส่วนการพิจารณาในเรื่องนี้นั้น มีดังนี้ เมื่อคดีมาสู่ศาลและศาลส่งความเห็นของศาลตามทางการว่า บทบัญญัติของกฎหมายใดเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญก็มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยว่าบทกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่และเมื่อวินิจฉัยไปในทางใดแล้วก็เป็นอันเด็ดขาดและใช้ได้ในคดีที่พิง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

1.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (organic law) คือ กฎหมายที่ทำหน้าที่ขยายความ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้มีความสมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเรื่องพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญปรากฏในแวดวงวิชาการของประเทศไทยมานานแล้วแต่ได้มีการปรากฏอยู่ในกระบวนการกฎหมายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามข้อเสนอในการปฏิรูปการเมืองของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยที่ได้เสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายไทยตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีสาระสำคัญที่ควรพิจารณาต่อไปนี้

ก. ผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้แก่ (1) คณะรัฐมนตรี (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งใน 10 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากสมาชิกที่สภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งใน 10 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือ (3) ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งประธานศาลและประธานองค์กรนั้น เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น

ตามราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้แก่ (1) คณะรัฐมนตรี โดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง หรือ (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งใน 10 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่ดูสองสภาผู้แทนราษฎร

ข. พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการตราพระราชบัญญัติ

ตามราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 คือ สภาผู้แทนราษฎรได้วุฒิสภาตามหลักดังต่อไปนี้

1) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการ และในวาระที่สองชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเสียงข้างมากของแต่ละสภา

2) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยวิธีการที่จะให้ออกใช้เป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา

3) เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องกระทำให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับตั้งแต่วันที่ได้รับเรื่อง โดยหากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยดังต่อไปนี้

3.1) ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันจบไป และให้ส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบและธรรมนูญนั้นกลับคืนสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อพิจารณาตามลำดับ โดยให้สภาผู้แทนราษฎรและรัฐสภาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ โดยมติในการแก้ไขเพิ่มเติมให้คะแนนเสียงมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา

3.2) ในกรณีที่วินิจฉัยว่าข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญหรือนำพระราชบัญญัติประกอบและธรรมนูญตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในเรื่องพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดให้รัฐสภาเป็นองค์กรในการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1) ให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในเวลา 180 วัน โดยการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สาม ต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา ภาพที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบตามร่างที่เสนอ

2) ภายใน 15 วันนับตั้งแต่วันที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้รัฐสภาส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไปยังศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความเห็นด้วย

2.1) ในกรณีที่ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องไม่มีข้อทักท้วงภายใน 10 วันนับตั้งแต่วันที่รับร่างดังกล่าวให้รัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

2.2) ในกรณีที่ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้ให้เสนอความเห็นไปยังรัฐสภาและให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับตั้งแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ในการนี้ให้รัฐสภามีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระตามที่เห็นสมควรได้ และเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จให้รัฐสภาดำเนินการต่อไป

ค. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ได้แก่ พระมหากษัตริย์

ง. การใช้บังคับเป็นกฎหมาย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ต่อเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

ความแตกต่างของพระราชบัญญัติและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

1) การตราพระราชบัญญัติ หากฝ่ายนิติบัญญัติเห็นสมควรตรากฎหมายในเรื่องใดก็สามารถนำเข้าสู่การพิจารณาได้โดยไม่มีข้อจำกัด แต่กรณีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะมีได้จำนวนเท่าไรและเกี่ยวกับเรื่องใดบ้างนั้น จะถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนไว้ในรัฐธรรมนูญจะมีเกินไปกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่ได้ โดยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจำนวน 9 ฉบับดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

4. พระราชบัญญัติประกอบและธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ

5. พระราชบัญญัติประกอบและธรรมนูญว่าด้วยวิธีที่พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

6. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

7. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

8. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

9. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจำนวน 10 ฉบับดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

5. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

6. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

7. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

8. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

9. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

10. พระราชบัญญัติประกอบและธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2) การลงมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะใช้คะแนนเสียงในสัดส่วนที่มากกว่า การลงมติเห็นชอบพระราชบัญญัติ กล่าวคือ พระราชบัญญัติใช้เสียงข้างมากธรรมดาแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

จะต้องใช้คะแนนเสียงเห็นชอบมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ (3) พระราชบัญญัติประกอบและธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ทำหน้าที่ขยายความเนื้อหาของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญบางเรื่องให้ชัดเจนขึ้นจึงถือเป็นส่วนขยายของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง ดังนั้นเมื่อรัฐธรรมนูญถูกยกเลิกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะถูกยกเลิกไปด้วย ส่วนพระราชบัญญัติจะไม่ถูกยกเลิกไปพร้อมกับรัฐธรรมนูญ

พระราชกำหนด

พระราชกำหนด คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นมาตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี

ก. ประเภทของพระราชกำหนด มี 2 ประเภท กล่าวคือ พระราชกำหนดทั่วไปประเภทหนึ่ง และพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา อีกประเภทหนึ่ง

ข. เงื่อนไขและการออกพระราชกำหนด

สำหรับพระราชบัญญัติทั่วไป มีเงื่อนไขในการออกพระราชกำหนดดังนี้

1) ในกรณีฉุกเฉิน ที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะและ

2) จะเรียกประชุมรัฐสภาให้ทันท่วงทีมิได้

สำหรับพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา มีเงื่อนไขในการออกพระราชบัญญัติดังนี้

1) อยู่ในระหว่างสมัยประชุม

2) มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณา

โดยด่วนและรับเพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน

ค. ผู้เสนอร่างพระราชกำหนด รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชกำหนดนั้น

ง. ผู้พิจารณา คณะรัฐมนตรี

จ. ผู้ตรา คือ พระมหากษัตริย์

ฉ. การใช้บังคับเป็นกฎหมาย เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติได้

ช. การอนุมัติพระราชกำหนด มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เป็นการชั่วคราว เพราะเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดข้อยกเว้นให้ฝ่ายบริหารออกกฎหมายมาบังคับใช้ได้เพราะมีเหตุเป็นเร่งด่วนหลังจากนั้นต้องนำเสนอรัฐสภาเพื่อพิจารณา

1) พระราชกำหนดทั่วไป ต้องนำเสนอรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาเพราะต่อไปโดยไม่ชักช้า

2) พระราชกำหนดเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตรา จะต้องนำเสนอต่อรัฐสภาภายในสามวันตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่รัฐสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติต่อไป ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นก็ป็นอันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการอันดีและศีลธรรมที่ได้รับไปยังผู้ใช้พระราชกำหนดนั้นการอนุมัติหรือไม่อนุมัติของรัฐสภาต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

อย่างไรก็ตาม พระราชกำหนดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญย่อมเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ และศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิสัย ซึ่งรัฐธรรมนูญบางฉบับบัญญัติกระบวนพิจารณาวินิจฉัยไว้โดยเฉพาะ

พระราชกฤษฎีกา

พระราชกฤษฎีกา คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีและมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. ประเภท พระราชกฤษฎีกาที่ออกตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ และตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด กล่าวคือ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนด ได้มีบทบัญญัติมอบให้ฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรีถวายคำแนะนำพระมหากษัตริย์ ให้ส่งตราพระราชกฤษฎีกากำหนดรายละเอียด เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เพื่อตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดนั้น ๆ แล้วแต่กรณี

ข. ผู้เสนอ ได้แก่ รัฐมนตรีที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับการตามพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดที่บัญญัติให้ออกพระราชกฤษฎีกานั้น ๆ ส่วนพระราชกฤษฎีกาที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระอำนาจ ตราโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ผู้เสนอได้แก่รัฐบาลที่เกี่ยวข้อง คือเจ้าของเรื่องนั้น ๆ นั่นเอง

ค. ผู้พิจารณา ได้แก่ รัฐมนตรี

ง. ผู้ตรา ได้แก่ พระมหากษัตริย์

จ. การประกาศใช้เป็นกฎหมาย เมื่อได้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา แล้วให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

หมายเหตุ การที่กฎหมาย (พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด) มักจะกำหนดแต่หลักการใหญ่ ๆ และกำหนดให้ออกพระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการหรือเงื่อนไขอันเป็นรายละเอียดปลีกย่อยนั้น มีเหตุผลคือ (1) ทำให้กฎหมายอ่านง่าย เข้าใจง่าย เพราะมีแต่หลักการใหญ่ ๆ อันเป็นสาระสำคัญ (2) ประหยัดเวลาของผู้บัญญัติกฎหมาย ที่จะต้องเสียเวลาพิจารณาข้อรายละเอียดปลีกย่อย ประกอบกับฝ่ายบริหาร ฝ่ายบริหารมีความรู้เทคนิคในการปฏิบัติและสามารถกำหนดนโยบายในการบังคับใช้กับสภาพการณ์ในสังคมได้ดีกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ (3) พระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวงแก้ไขเพิ่มเติมได้ง่าย เพราะเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารไม่ต้องผ่านการพิจารณาของรัฐสภา ทำให้กฎหมายเหมาะสมกับกาลเทศะอยู่เสมอ

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าพระราชกฤษฎีกาที่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อกฎหมายย่อมใช้บังคับไม่ได้และศาลย่อมวินิจฉัยได้ว่าพระราชกฤษฎีกานั้น ๆ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อกฎหมายหรือไม่

กฎกระทรวง

กฎกระทรวง ได้แก่ กฎหมายซึ่งรัฐบาลผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดได้ออกเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดนั้น ๆ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ได้กำหนดหลักเกณฑ์ใหญ่ ๆ ไว้และให้ออกกฎกระทรวงกำหนดรายละเอียดต่อไป ส่วนเมื่อใดจะกำหนดออกเป็นพระราชกฤษฎีกา เมื่อใดจะกำหนดให้ออกเป็นกฎกระทรวงนั้นย่อมแล้วแต่ความสำคัญของ

เรื่อง ถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็กำหนดให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ถ้าเป็นเรื่องไม่สำคัญก็กำหนดให้ออกเป็นกฎกระทรวง สารสำคัญของกฎกระทรวง มีดังต่อไปนี้

ก. ผู้เสนอ ได้แก่ รัฐมนตรี ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ซึ่งบัญญัติให้ออกกฎกระทรวงนั้น ๆ

ข. ผู้พิจารณา ได้แก่ คณะรัฐมนตรี

ค. ผู้ตรา ได้แก่ รัฐมนตรี ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ซึ่งบัญญัติให้ออกกฎกระทรวงนั้น ๆ

ง. การประกาศใช้เป็นกฎหมาย เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก็ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ อนึ่งศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยว่ากฎกระทรวงขัดหรือแย้งต่อกฎหมายหรือไม่ หากขัดหรือแย้งกฎกระทรวงนั้นก็เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ นอกจากนี้การมอบอำนาจให้ฝ่ายบริหารออกข้อบังคับในรายละเอียดนี้ยังมีคำสั่งและข้อบังคับซึ่งออกตามกฎอัยการศึกอีกด้วย

ข้อบัญญัติท้องถิ่น

เทศบัญญัติ

เทศบัญญัติ ได้แก่ กฎหมายซึ่งเทศบาลออกใช้ในเขตเทศบาลโดยมีสาระสำคัญดังนี้

ก. เงื่อนไขที่ให้ออกเทศบัญญัติ เทศบาลมีอำนาจตราเทศบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายในกรณีดังต่อไปนี้

1. เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้
2. เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้เทศบาลตราเทศบัญญัติหรือมีอำนาจตราเทศบัญญัติ

ข. ผู้เสนอ ได้แก่

1. นายกเทศมนตรี
2. สมาชิกสภาเทศบาลหรือ
3. ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติ

ท้องถิ่นในกรณีสมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้เสนอร่างเทศบัญญัติต้องมีสมาชิกสภาเทศบาลลงนามรับรองไม่น้อยกว่าสองคน

ค. ผู้พิจารณา ได้แก่ สภาเทศบาล

ง. ผู้ตรา ได้แก่ นายกเทศมนตรี

จ. ผู้อนุมัติ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด

ฉ. วิธีประกาศใช้ ได้แก่ นอกจากพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่ให้อำนาจออกเทศบัญญัติได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เทศบัญญัตินั้นให้ใช้บังคับได้ เมื่อประกาศไว้โดยเปิดเผยที่สำนักงานเทศบาลแล้วเจ็ดวันเว้นแต่ในกรณีฉุกเฉิน ถ้ามีความระบุไว้ในเทศบัญญัตินั้นว่าให้ใช้บังคับได้ทันทีก็ให้ใช้บังคับในวันที่ได้ประกาศนั้น

หมายเหตุ เทศบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายย่อมเป็นอันใช้บังคับมิได้ และศาลปกครองมีอำนาจวินิจฉัย

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ได้แก่ กฎหมายซึ่งกรุงเทพมหานครออกใช้ในเขตกรุงเทพมหานครโดยมีสาระสำคัญดังนี้

ก. เงื่อนไขที่ให้ออกข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครจะตราขึ้นได้โดยความเห็นชอบของสภากรุงเทพมหานคร ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร
- 2) เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจตราเป็นข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
- 3) การดำเนินการพาณิชย์กรุงเทพมหานคร
- 4) การคลัง การงบประมาณ การเงิน การทรัพย์สิน การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การจ้าง และการพัสดุ

ข. ผู้เสนอ ได้แก่

- 1) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- 2) สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือ
- 3) ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นในกรณีสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเป็นผู้เสนอต้องมีสมาชิกสภากรุงเทพมหานครลงนามรับรองไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกสภากรุงเทพมหานครทั้งหมด

ค. ผู้พิจารณา ได้แก่ สภากรุงเทพมหานคร

ง. ผู้ตรา ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร

จ. ผู้อนุมัติ ได้แก่ สภากรุงเทพมหานคร

ฉ. วิธีประกาศใช้ ได้แก่ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมาย

ข้อบัญญัติเมืองพัทยา

ข้อบัญญัติเมืองพัทยา ได้แก่ กฎหมายซึ่งเมืองพัทยาทราออกใช้ในเขตเมืองพัทยา โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ก. เงื่อนไขที่ให้ออกข้อบัญญัติ เมืองพัทยามีอำนาจตราบัญญัติโดยไม่ขัดแย้งในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) การปฏิบัติให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของพัทยา
- 2) เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้เมืองพัทยามีอำนาจตราข้อบัญญัติได้
- 3) การให้บริการโดยมีค่าตอบแทนตามมาตรา 64 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542

บริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542

- 4) การพาณิชย์ตามมาตรา 64 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมือง

พัทยา พ.ศ. 2542

5) การคลัง การงบประมาณ การเงิน ทรัพย์สินการจัดการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินการจ้าง และการพัสดุ

ข. ผู้เสนอ ได้แก่

- 1) นายกเมืองพัทยา
- 2) สมาชิกสภาเมืองพัทยา หรือ
- 3) ราษฎรผู้มีสิทธิตั้งในเขตเมืองพัทยาทามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น

กรณีสมาชิกสภาเมืองพัทยาเป็นผู้เสนอ ต้องมีสมาชิกลงนามรับรองไม่น้อยกว่าสองคน

ค. ผู้พิจารณา ได้แก่ สภาเมืองพัทยา

ง. ผู้ตรา ได้แก่ นายกเมืองพัทยา

จ. ผู้อนุมัติ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด

ฉ. วิธีประกาศใช้ เมื่อได้ประกาศข้อบัญญัติเมืองพัทยาไว้โดยเปิดเผย ณ ศาลาว่าการเมืองพัทยาแล้ว ย่อมมีผลใช้บังคับได้ เมื่อพ้น 7 วัน นับแต่วันประกาศ เว้นแต่ข้อบัญญัตินั้นจะกำหนดไว้เป็นประการอื่น แต่ต้องไม่เร็วกว่าวันถัดจากวันประกาศ ทั้งนี้ ให้ปลัดเมืองพัทยาเป็นผู้รับผิดชอบในการประกาศข้อบัญญัติ ให้ระบุนวันที่ประกาศไว้ด้วย

ข้อบัญญัติจังหวัด

ข้อบัญญัติจังหวัด ได้แก่ กฎหมายซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดใช้ในเขตจังหวัด และมีผลบังคับใช้ได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อบัญญัติท้องถิ่นอื่นในเขตจังหวัดนั้น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ก. เงื่อนไขที่ให้ออกข้อบัญญัติจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจออกข้อบัญญัติต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดข้อบังคับใช้ในเขตจังหวัดได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 2) เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดตราข้อบัญญัติ หรือให้มีอำนาจตราข้อบัญญัติ
- 3) การดำเนินการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ข. ผู้เสนอ ได้แก่

- 1) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 2) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ
- 3) ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าชื่อ

ให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

ค. ผู้พิจารณา ได้แก่ สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ง. ผู้ตรา ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

จ. ผู้อนุมัติ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด

ฉ. **วิธีประกาศใช้** ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปิดประกาศข้อบัญญัติที่ประกาศใช้บังคับแล้วไว้ ณ ที่ทำการบริหารส่วนจังหวัดโดยเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้

ข้อบัญญัติตำบล

ข้อบัญญัติตำบล ได้แก่ กฎหมายซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลออกใช้ในเขตตำบล และมีผลบังคับใช้ได้โดยที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย

ก. **เงื่อนไขที่ให้ออกข้อบัญญัติ** องค์การบริหารส่วนตำบลอาจออกข้อบัญญัติต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลออกข้อบัญญัติหรือให้อำนาจออกข้อบัญญัติ

ข. **ผู้เสนอ** ได้แก่

- 1) นายกอง้องการบริหารส่วนตำบล
- 2) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ
- 3) ราษฎรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติ

ท้องถิ่น

ค. **ผู้พิจารณา** ได้แก่ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ง. **ผู้ตรา** ได้แก่ นายกอง้องการบริหารส่วนตำบล

จ. **ผู้อนุมัติ** ได้แก่ นายอำเภอ

ฉ. **วิธีประกาศใช้** ไม่ได้กำหนดไว้ เห็นว่าควรเทียบเคียงกับข้อบัญญัติท้องถิ่นอื่น ๆ ดังนั้นข้อบัญญัติตำบลควรปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการ้องการบริหารส่วนตำบลเช่นเดียวกับข้อบัญญัติจังหวัด